

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLIII.

Ljubljana, 1929.

Št. 7.—8.

Novo kazensko pravo Kraljevine SHS.

IDEJNE OSNOVE REFORME.

Univ. prof. Aleksander Maklecov.

Reformno gibanje v področju kazenskega prava v Evropi nam kaže po svetovni vojni izredno zanimivo in poučno sliko. Vsaka korenita preosnova zakonodaje beleži več ali manj globoko segajoče spremembe v socialnem življenju in v družabnih naziranjih prav tako, kakor beleži seismograf podzemeljske tektonske procese. Radi ponazorjenja omenimo le dva obče znana zgodovinska primera. Velike reforme Napoleona I. in v prvi vrsti sloveči Code Napoleon so značile legalizacijo tega preokreta v sodobnem družabnem in gospodarskem življenju, ki ga je povzročila prva francoska revolucija. To je bil zgodovinski mejnik, ki je ločil staro polfevdalno Evropo od nove Evrope. Še en primer! Velike reforme ruskega carja Aleksandra II. v 60. letih 19. stoletja — odprava tlačanstva, izvedba lokalne samouprave, korenita reorganizacija sodstva itd. — tvorijo rezultat teženj in prizadevanj dolgih desetletij.

Tudi v sedanji preosnovi kazenskega prava, ki se vrši v celi vrsti evropskih držav, se zrcali poleg nove kriminalno-politične orientacije tudi nova koncepcija zločina in zločinca, kakor tudi nova naziranja o nalogah države v njenem boju zoper zločinstvo. Ta boj traja že od pamtiveka. »Krvave vojne prestanejo in v narode pride mir, toda borbi človeštva proti onemu nepremagljivemu sovražniku, ki mu je ime zločinec, kakor se zdi, ni konca, in ne upamo na čas, ko bodo iz mečev izkovan lemeži in nastopi zlata doba miru.« Tako pravi največji ruski kriminalist prof. N. Tagancev — in proti temu pesimističnemu zaključku je težko ugovarjati. Toda navzlic vsem težkočam stremi moderna država za tem, da naj bo borba

zoper zločinstvo kar moč smotrna ter da naj se ogromne vsote za vzdrževanje kaznilnic ne žrtvujejo zaman. V najvišjih interesih moralne regeneracije in rasne higijene ljudstva bi bilo res nujno potrebno, da se odstrani vse, kar se je izkazalo v kaznovalnem sistemu kot nesmotreno in da se uveljavijo nove metode in načini borbe zoper »nepremagljivega sovražnika«, ki naj bodo bolj učinkoviti kot poprejšnji.

Bistveni pogoj uspeha vsake temeljne zakonodajne reforme je predvsem, da se pravilno in točno pojmuje duh zakonov, »l' esprit des lois«, z drugimi besedami idejne osnove novega prava, ki stopa na mesto starega. Treba je ugotoviti, kaj je prinesla oz. kaj obeta izvršena preosnova prava, izluščiti je treba iz suhoparnih paragrafov njih živo vsebino ter si ustvariti sintetično sliko novega prava. Priznavamo ogromen pomen skrbne dogmatično-komentatorične obdelave nove zakonodaje, toda ne smemo puščati v nemar tudi pravkar omenjene splošne naloge. Za uresničenje reforme velikega stila ne zadostujejo notranje vrline in zunanja dovršenost tega ali onega novega zakonika. Vsaka preosnova prava predpostavlja gotove socialno - psihološke pogoje, rekli bi gotovo reformno razpoloženje predvsem v vrstah onih, ki so poklicani, da izvršujejo zadevno preosnovno prava. Če pa naj pronikne duh nove kazenske zakonodaje v ljudske plasti in zlasti, kadar gre za take panoge kot kazensko - materialno in procesualno pravo, je težko pričakovati, da bo ljudstvo takoj uvidelo važnost take reforme, kajti večina državljanov v svojem življenju vobče ne pride v neposredno dotiko z normami kazenskega prava. Toda vsaj oni, ki so poklicani, da izvršujejo kazensko pravosodje oz. sodelujejo pri njem, to so sodniki, državni pravdniki, odvetniki, vodje kaznilnic in poboljševalnic in pravniški naraščaj, se morajo predvsem uživeti v duhu novega prava in ga oživitvori.

Uveljavljenje novega k. z. 27. januarja 1929, k. pr. reda 16. februarja 1929 in zakona o izvrševanju kazni na prostosti istega datuma je treba presojsati po našem mnenju v prvi vrsti z občno - državnega vidika. Spominjamo se, kakšen pomen je imelo izenačenje kazenske zakonodaje v Nemčiji l. 1871, ko so bili odpravljeni številni partikularni kazenski zakoniki

in se je uveljavil nov edinstveni kazenski zakonik za vso Nemčijo. Isti partikularizem kazenske zakonodaje je bil značilen za Jugoslavijo v prvem desetletju po prevratu. Ni treba izgubljati besed, da bi še enkrat dokazovali, kaj je pomenila ta neenotnost kazenskega prava, kako kvarno je vplivala na narodovo pravno zavest, kako je žalila skoraj na vsakem koraku pravni čut in čut pravičnosti. Različna kvalifikacija enih in istih kaznivih dejanj, različne kazenske postavke za iste delikte, neenoten način odmerjanja in izvrševanja kazni v raznih pokrajinah države — vse to so bili nedostatki, ki so izvirali iz obstoja šesterih sistemov kazenskega prava v naši kraljevini.

Delno izenačenje kazenske zakonodaje bodisi v tej obliki, da se je na vse ozemlje kraljevine razširila veljavnost poedinih poglavij srbskega k. z., bodisi v obliki izdaje novih občuo-državnih zakonov, ne samo ni pospeševalo prave unifikacije, temveč je povzročalo čisto še večjo zmedo.

Pravosodje posameznih pokrajin je bilo navezano na judikaturu višjih sodišč onih držav, h katerim so te pokrajine prej pripadale (Avstrija, Ogrska), dasi so bile življenjske vezi z zakonodajo teh držav in z razvojem te zakonodaje po vojni naravno pretrgane.

Dasi se zavedamo nedostatkov naše nove izenačene kazenske zakonodaje, moramo vendar priznati, da bomo šele od 1. januarja 1930 imeli pravi jugoslovanski kazenski zakonik, a ne pisano mešanico različnih, deloma popolnoma tujerodnih norm in določb kot dosedaj.

Gibalne sile vsake reforme koreninijo v narodovi miselnosti, to je v činitelju, ki ima psihološki značaj. Zakoni in kodeksi ostanejo lahko mrtve črke in mrtve besede, če ne najdejo odmeva v človeških dušah. Reforma zahteva vere in navdušenja. Zato je treba že sedaj delati na to, da bi se ustvarilo, rekli bi, reformno ozračje, da bi se ustanovile močne skupine prijateljev reforme, ki bi bili pripravljeni lotiti se dela z vso vnemo, zavedajoč se njegovega pomena in njegove odgovornosti. V to svrhu je neobhodno potrebno biti na jasnem glede idejnih osnov pravkar dovršene reforme kazenskega prava. V naših nadaljnjih izvajanjih bomo poskusili pred-

očiti vsaj najpoglavitnije momente, ki tvorijo po našem pre-pričanju idejno bazo preosnove kazenskega prava v naši kraljevini.

Preosnova kazenskega prava v novi dobi se naslanja na potrebe, ki so se izkazale v življenju in praksi, ter na postulate moderne kazensko - pravne vede. Ta dva momenta sta bila merodajna tako pri sestavljanju srb. k. z. 1910, kakor tudi našega novega edinstvenega k. z. V rešenju ministra pravde Kraljevine Srbije g. Marka Trifkovića z dne 27. marca 1908, s katerim je bila ustanovljena komisija za izdelavo novega k. z. za Kraljevino Srbijo, je bilo med drugim rečeno:

»Razvijanjem i usavršavanjem društvenih odnosa, napredovanjem društvenih i ostalih nauka i u opšte kulture, u opšte u svetu a posebice i u našoj državi, dolazilo se postepeno uvek do uverenja, da odredbe našeg kaznenog zakonika, zakonika o krivičnom sudskom postupku i odredbe o načinu izvršenja kazni nisu dovoljne, da svojom punom snagom zaštite društveni poredak od protipravnih napada pokvarenih, opakih i u opšte rdjavih ljudi.« V istem rešenju je srbski justični minister poudarjal, »da je vrlo potrebno podvrći naučnom izpiti-vanju i kritici odredbe našeg kaznenog zakonika, i oceniti njegovu umesnost prema rezultatima, postignutim na polju nauke kaznenog prava«.¹

Obrazložitev novega k. z. SHS iz l. 1922 pa zlasti navaja, da »opšti deo projekta ima više krupnijih načelnih osobnosti, koje ga odlikuju prema krivičnim zakonicima postojećim u ovoj ili onoj pokrajini naše države. One su u nj unete u naslonu na sadašnje stanje krivično - pravne nauke kao i na reforme u oblasti krivično - pravnih mera za suzbijanje kriminaliteta.« (Str. 84).

V področju kazenskega prava kot normativne vede je težko pričakovati popolne enotnosti teoretskih naziranj in zaključkov, zlasti če gre za eminentno - praktična vprašanja kriminalne politike. Kazensko - pravna veda je postala baš v zadnjih desetletjih torišče ostrih sporov, katerih so se udeležili

¹ Projektat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. (Predgovor, str. IV—V). Beograd. 1910.

zastopniki različnih šol in doktrin — klasične, sociološke in antropološko — pozitivistične. Ker se je spor nanašal na najbistvenejše probleme kazenskega prava, se je prvotno zdelo, da ne bo moči priti do sporazuma niti glede osnovnih točk reforme kazenskega prava, ki se je pripravljala v več evropskih državah. Toda baš neodložljive potrebe življenja so zahtevale kompromis, ki se je končno dosegel, ne da bi se moglo reči, da je zmagala ta ali ona smer teoretske misli. Tako je bilo v Nemčiji in tudi skoro v vseh drugih državah, kjer se je vršila reforma kazenskega prava. Izjemo tvorita le italijanski načrt Ferrija iz l. 1921, ki kakor znano, ni prodril, ter je bil nadomeščen s kompromisnim projektom Rocco, in Sovjetski k. z. iz l. 1927, ki stoji s svojo razredno ideologijo vobče izven razvojne linije evropskega prava.

Pri sestavljanju k. z. Kraljevine SHS so sodelovali zastopniki različnih smeri kazensko - pravne vede: pristaši klasične šole (n. pr. dr. Dušan M. Subotić), izraziti adepti sociološke šole (dr. M. Čubinski in dr. M. Dolenc) in kriminalisti, ki stoje nekako v sredi med tema šolama oz. oblikujejo nove teorije (dr. J. Šilović in dr. T. Živanović). Toda pozicijo našega novega k. z. najbolj točno označuje po našem mnenju nastopna formula g. Marka Djuričića. Ta odlični srbski pravnik je že ob priliki sestavljenja srb. osnutka namreč rekel tako-le: . . . »Zakoni se ne grade prema pogledima pravničkih škola, već prema stvarnoj potrebi društvenoga života.« (Motivi, str. 707).

Največjo zaslugo t. zv. klasične šole vidimo v tem, da v področju kazenskega prava dosledno izvaja temeljno načelo pravne države, namreč princip določnosti prava, ki ima poseben pomen vprav za kazensko pravo. Od tega načela — *nullum crimen, nulla poena sine lege* — tudi naš novi k. z. ni odstopil (§ 1 k. z.). V tem pogledu sledi več kot stoletni tradiciji evropskega prava, ker je bila že francoska ustava iz l. 1793 slovesno proglasila: »La loi qui punirait des délits commis avant qu'il existât serait une tyrannie« (§ 14).

Kazen je ostala tudi v novem k. z. glavno sredstvo borbe zoper zločinstvo. Toda poleg kazni so predvidena tzv. očevalna sredstva (mere bezbednosti). Potemtakem imamo sedaj to,

kar označuje prof. T. Živanović kot dualiteto sankcij v kazenskem pravu (dualitet krivičnih sankcija), obrazložitev n. k. z. 1922 pa smatra za najvažnejšo novoto našega reformiranega kazenskega prava. V tu omenjeni dualiteti sankcij se najbolj jasno zrcali kompromisni značaj reforme kazenskega prava pri nas in vobče v kontinentalni Evropi, kajti skoro vsi načrti kazenskih zakonikov so se postavili v tem pogledu na isto stališče. Kazen kot povračilo je tradicionalno sredstvo starega prava. Zahteva, da se vpeljejo očevalna sredstva, pa je eno glavnih gesel moderne smeri kazensko pravne doktrine. Kazen je predvsem povzročitev zla, ki služi kot povračilo, ki naj bo primerno zločinčevi krivdi. Kazen je hkrati neke vrste diskvalifikacija zločinca, v kateri se izraža etična ocena dejanja in njegova zavržnost. Kaj pa je očevalno sredstvo? Najbolj jasno formulira razliko med kaznijo in očevalnim sredstvom prof. Exner.² V borbi zoper zločinstvo ima država dvoje vrst orožja: kazni in očevalna sredstva. Dočim predpostavlja kazen krivdno dejanje vračunljive osebe, so očevalna sredstva namenjena individuom, na katere kazen še ne učinkuje (n. pr. otroci), oz. več ne učinkuje (n. pr. nevarne nevračunljive osebe), ali pa učinkuje nezadostno (n. pr. manj vračunljive osebe, tzv. nepoboljšljivi povratniki itd.). Z očevalnimi sredstvi se hoče država boriti zoper opasnost tudi takih zločincev, ki jim doseganje kazensko pravo ni moglo do živega.

Kazen stremi v prvi vrsti za tzv. generalno prevencijo, pri uporabi kazni se upošteva predvsem vpliv, ki ga ima kazen napram celoti, napram občestvu. Nasprotno specifičen cilj očevalnih sredstev je specialna prevencija, to se pravi vplivanje na posameznega zločinca. Toda ta razlika ni absolutna. Saj utegnemo govoriti tudi o specialno preventivni funkciji kazni: dovolj je, če navedemo stari izrek — *nemo prudens punit quia peccatum, sed ne peccetur*. Na drugi strani utegnemo indirektno očevalna sredstva imeti strašilni učinek in učinkovati vsaj deloma generalno - preventivno. Vendar je generalna prevencija osnovna funkcija kazni, dočim zasledujejo očevalna sredstva na čeloma specialno - preventiven smoter.

² Dr. Franz Exner. Die Theorie der Sicherungsmittel. Berlin. 1914.

Na oblikovanje določb našega novega k. z. o očevalnih sredstvih (pogl. IV, §§ 50—60) je vplivala teorija T. Živanovića. V svoji razpravi »Dualitet krivičnih sankcija, kazne i mere bezbednosti« naglašja prof. Živanović, da »nužnost mere bezbednosti proističe iz suštine ciljeva popravke i lečenja« in da »ciljevi te sankcije mogu biti . . . samo popravka i lečenje«. V kratki obrazložitvi nov. k. z. SHS iz l. 1922 je rečeno skoro dobesedno isto: »U projektu su . . . predvidjene mere bezbednosti . . . Njima je cilj isključivo popravka i lečenje izvršilaca krivičnih dela, podobnih ili nepodobnih za uračunljivost. Zato one ne mora da budu srazmerne po svom trajanju težini dela i vinosti kao kazna, te se tako pojavljaju kao nužna dopuna kaznama u borbi protiv kriminaliteta.« »Pravni osnov za izricanje mera bezbednosti je stanje opasnosti po društvo (état dangéreux). Samo se dakle protiv onih izvršilaca krivičnih dela mogu dosuditi mere bezbednosti, koji se pojavljaju kao opasni za društvo usled sklonosti za vršenje krivičnih dela.«

Podrobne analize pravne narave očevalnih sredstev v tej naši razpravi seveda ni moči podati. Omenimo le mimogrede, da se nam zdi Živanovićevega konceptija očevalnih sredstev sporna zlasti glede na določbe našega novega k. z. o očevalnih sredstvih. Res je sicer, da je kriterij za uporabo teh sredstev opasnost zločinca. Toda smotra očevalnih sredstev sta po našem prepričanju: 1. poboljšanje onih, ki so sposobni za to, in 2. izolacija (izločitev) nepoboljšljivih ter nevarnih duševno neozdravljivih zločincev oz. preprečenje njih nadaljnjega škodljivega oz. nevarnega udejstvovanja (Unschädlichmachung). Zdravljenje ni specifičen smoter očevalnih sredstev, marveč le eno izmed sredstev za doseg drugęga višjega in za kazensko pravo relevantnejšega cilja (prilagoditev k zahtevam pravnega reda — socialno poboljšanje). Ob drugi priliki bomo poskusili bolj podrobno utemeljiti te naše trditve.

Vsekako pomenja uvedba očevalnih sredstev v sistem sankcij našega novega k. z. velik korak naprej v primeri z dosedanjim stanjem. S tem je podana nada, da se bomo mogli z večjim uspehom boriti zoper trdovratne povratnike (§ 51), delomržneže (§ 52), nevarne nevracunljive in manj vracunljive osebe (§ 53) ter nevarne pijance (§§ 54 in 55).

Uresničenje omenjenih sredstev je mogoče le pod določnimi pogoji. Zgradba in notranja ureditev modernih zavodov za očuvanje, poboljšanje in prisilno zdravljenje zahteva znatnih izdatkov od države. Smotrena organizacija očevalnih sredstev predpostavlja nadalje pritegnitev strokovno naobraženega osebja, ki se zaveda pomena reforme in svoje odgovorne naloge. V to svrho bi bila po našem mnenju nujno potrebna ustanovitev posebnih tečajev, ki bi jih vodili izkušeni kriminalisti in psihiatri. Višjim uradnikom ministrstva pravde, ki jim bo poverjeno nadzorovanje očevalnih zavodov, kakor tudi zastopnikom zadevnih ved na jugoslovenskih univerzah (kriminalisti, psihiatri) naj bo omogočeno, da se seznanijo z ustrojem takih zavodov v tujini. Končno zlasti za udeležitev takih ukrepov kot zaščitni nadzor (§ 56), bo treba pospeševati privatno in družabno inicijativo, pravtako bo potrebno ustanoviti posebna društva, ki jim bo morala biti zajamčena podpora države in samoupravnih teles.

Nedvomen napredek pomenijo tudi določbe našega reformiranega prava, ki se tičejo kazenske odgovornosti mladostnikov. Ne da bi se spuščali v podrobnosti, navajamo le to, kar smatramo za glavne pridobitve novega prava v tem področju. Dejstvo, da se je starostna meja absolutne kazenske nedoraslosti dvignila na izpolnjeno 14 leto (§§ 26 in 14), ustreza zahtevam moderne kriminalne politike. Ukrepi kot izpust na poskušnjo, izročitev zanesljivi rodbini, oddaja v zavode za vzgojo oz. poboljševanje, zaščitni nadzor (§§ 26 — 28, 56) ustvarjajo primeren okvir za udeležitev kriminalno - pedagoških smotrov v kazenskem pravu.

Kakor je vobče znano, so določbe o tem predmetu b. avstr. k. z. 1852 skrajno zastarele. Dočim je bila v Avstriji po prevratu izvedena korenita preosnova mladinskega prava (prim. zlasti Bundesgesetz vom 18. Juli 1928 über die Behandlung junger Rechtsbrecher. B. G. Bl. Nr. 234), je pri nas, v pričakovanju splošne reforme kazenskega prava, ostalo vse pri starem. Zato moramo posebno poudarjati pomen preosnove mladinskega prava, ki ga prinašata novi k. z. in k. pr. red. Ta preosnova nam nalaga nove odgovorne dolžnosti, ki jim bomo morali biti kos. Ne smemo čakati vsega od države in njenih

uradnih organov. Država ni vsega mogočna! V področju mladinske zaščite in borbe zoper mladinsko zanemarjenost in zločinstvo bo uspeh predvsem od tega zavisen, dali bo nastalo v vodilnih krogih jugoslovanske inteligence resno gibanje v tej smeri. V tem pogledu nam bo lahko vzor n. pr. Čehoslovaška. Pri nas opažamo nekaj podobnega na Hrvaškem (dr. J. Šilović). Slovenija ima tudi že izvrstne socialne delavce, ki so se z vso vneto in pravim samozatajevanjem lotili tega važnega dela. V Srbiji vodi analogno akcijo že več let sedanji rektor beograjske univerze dr. Čeda Mitrović. Treba bi bilo pojačiti in združiti vsa ta prizadevanja. Predvsem bo potreben enoten načrt socialnega delovanja družabnih krogov, pritegniti bo treba k sodelovanju ženska društva, ustanoviti poseben časopis kot centralni organ društev za zaščito mladine (po zgledu češke revije »Peče o mladež« ali pa nemškega »Zentralblatt für Jugendrecht«) in končno bi bilo zelo na mestu od časa do časa sklicati pokrajinske in občedržavne konference v isto svrho. Kajti med vsemi problemi socialne in kriminalne politike je baš vprašanje preventivne borbe proti mladinski zanemarjenosti in zločinstvu najbolj pereče. Naša nova kazenska zakonodaja ustvarja formalni in organizatorični okvir za delovanje v tej smeri.

Kakor pravi znani češkoslovaški kriminalist in pionir mladinske zaščite prof. Jaroslav Kallab, velja za državljana moderne države načelo: morem in moram delati v korist države tudi tedaj, če nisem baš njen uradni funkcionar (»pro stat mohu a mám pracovati i tehdy, nejsem-li právě jeho výkonným úředníkem«). Zakon o izvrševanju kazni na prostosti in novi k. pr. red omenjata v nekaterih primerih društva za zaščito mladoletnikov kot eventualne organe zaščitenege nadzora (§§ 28, odst. 4 in 29 zakona o izv. kazni ter §§ 435, 438, odst. 2, 440, 441, 454 k. pr. r.). V teh društvih naj se osredotoča energija socialnih delavcev v področju mladinske zaščite.

Kakor smo že rekli, oštane tudi po novem k. z. kazen glavno sredstvo represije zoper zločinstva odraslih. Toda naša nova kazenska zakonodaja hoče izvesti temeljito penitencijarno reformo. Potrebo po koreniti preureditvi kaznilnih zavodov in njih notranjega ustroja so odločno naglašali že uredniki

srb. k. z. 1910, upoštevajoč razmere v predvojni Srbiji. Niso prikrivali žalostnega stanja jetništva; nasprotno so imeli naravnost državljanski pogum, ko so rekli te-le ostre besede: »Kazneni zavodi su leglo najgorim poročima, za njih se premože reči, da su škole za spremanje zločinaca, no zavodi u kojima se zločinci imaju da poprave.« Stanje kaznilnih zavodov in njih notranja ureditev v poedinih pokrajinah Kraljevine SHS nista povsod enaka. So dobro in slabo urejeni zavodi. V slovenskem znanstvenem slovstvu je temu vprašanju posvečena temeljita razprava prof. Dolenca³ in ni potrebno, da bi to še posebe dokazovali. Dosedaj nismo imeli enotnega načrta za preureditev našega jetništva. Rabimo besedo »načrt«, ker je novi zakon o izvrševanju kazni na prostosti v izvestnem smislu le načrt za tako preureditev. To je razvidno že iz tega, da so izredno važna vprašanja glede ustroja kaznilnih zavodov prepuščena uredbam, ki se bodo morale šele izdati. »Za izvrševanje kazne nad maloletnicima (§ 28, odst. 7, § 30 k. z.) izdaće se uredbom potrebni propisi namenjeni naročito vaspitanju« (§ 4, odst. 4 z-na o izv. kazni). »Ministar Pravde izdaće za svaki kazneni zavod i sudski zatvor kučni red, u kome će se izložiti dnevni i radni red i način postopanja sa osudjenicima« (§ 6, odst. 4 istega z-na). Tudi glede očuvalnih sredstev pravi § 60 k. z.: »Bliže propise o izvršenju mera bezbednosti propisaće Uredbom Ministar Pravde.«

Občna načela penitencijarne reforme so predvidena v k. z. (gl. § 40) in v zakonu za izvrševanje kazni na prostosti. Toda to je le splošni okvir. Prava slika bo postala jasna šele, ko se bodo izdale podrobne uredbe o tem predmetu. Preosnova jetništva zahteva znatne izdatke od države. Seveda se vse ne more izvršiti naenkrat, pač pa je tudi v tem pogledu potreben skrbno izdelan načrt. Mnenja smo, da bo to od prvih nalog svetovalnega odbora za kazenske zavode pri ministrstvu pravde (§ 6, odst. 5. zak. o izv. kazni).

Osnovno načelo, ki ga uvaja naša nova kazenska zakonodaja, je individualizacija kazni. Kazen na prostosti naj se ne

³ Dr. Metod Dolenc. Problem izvrševanja kazni na prostosti v kraljevini SHS. »Zbornik znanstvenih razprav«. IV. letnik.

razlikuje samo po ob sebi umevnih znakih kot starost in spol, marveč naj odvisi tudi od posebnosti obsojenega (§ 40, odst. 1 k. z.; § 1 zak. o izv. kazni). Progresivni sistem izvrševanja dolgotrajnih kazni na prostosti, na katerem temelji v prvi vrsti naša penitencijarna reforma, se približuje t. zv. irskemu tipu. Ta sistem je v tem, da kaznenca vzgaja za življenje v prostosti (posamna celica, skupni zapor z osamljenjem po noči in med odmorom, oddelek za polproste kaznenice in pogojni odpust). Uresničenje tega sistema predpostavlja tem smotrom in nalogam ustrezne zavode, potrebno število posamnih celic, zavode za polproste kaznenice, ki so obstajali doslej le v nekaterih pokrajinah, organizacijo skrbstva in nadzora nad pogojno odpuščenimi kaznenci itd. Uspeh jetniške reforme odvisi od točnega pojmovanja njenega pravega namena v merodajnih krogih, kakor tudi od tega, ali bo država pridobila zadosten kader za svoj poklic navdušenih in strokovno izobraženih vodij kazenskih zavodov modernega tipa in vestno pomožno osebje. Prav v tem primeru velja znani izrek »not measures, but men«: ne ukrepov, temveč mož. Zopet velikanska in odgovorna naloga!

Idejne težnje reforme se očitujejo nadalje zlasti v določbah k. z. o odmerjanju kazni (§§ 70—77 k. z.). Obrazložitev n. k. z. SHS 1922 pravi o tem sledeče: »U pogledu odmeravanja kazni projekat se odlikuje težnjom, da se stvari što večja mogućnost za individualiziranje kazne i da se sudu toga radi ostave što slobodnije ruke, kako bi se cilj kazne mogao što bolje postići.«

Individualizacija pri odmeri kazni pomenja predvsem psihološko poglobitev sodnika v subjektivno stran dejanja, v nagibe, nagnjenja in značaj storilca. Že motivi srb. n. k. z. 1910 so poudarjali načelo moderne kazenske doktrine, ki se izraža v znani formuli prof. F. von Liszta. Nicht die Tat, sondern der Täter ist zu bestrafen: »Danas je van spora to, da se ne kazni krivično delo, već njegov učinilac, a krivično se delo uzima u obzir toliko, u koliko se pomoću njega može da oceni stepen učiniočeve odgovornosti.« (Motivi, str. 216).

Na isto stališče se je postavil tudi naš edinstveni k. z. Njegove določbe o odmerjanju kazni potrebujejo podrobne in

natačne analize, ki pa v okviru pričujočega članka ni mogoča. Omejili se bomo le na konstatacijo, da bo postala z novim k. z. naloga sodnikova bolj hvaležna in hkrati bolj odgovorna. Sodnik ima po novem k. z. večjo prostost pri določitvi kazni. On ni vezan tako kot prej na trde in ozke meje kazenskih sankcij in na neizpremenljivi seznam olajševalnih oz. obtežilnih okoliščin. Zavest sodnika, da ni samo formalen izvršilec zakona, temveč eden činiteljev socialne funkcije prava, bo utrdila v njem zaupanje v uspeh njegovega visokega poklica. Novi k. z. mu nalaga ne samo dolžnosti, da ugotovi dejanje in krivdo storilca ter določi zakonito kazen, marveč, da upošteva pri odmeri kazni tudi motive, nagnenja in značaj storilca, njegovo prejšnje življenje, osebne in gospodarske razmere itd. (§74k.z.). K. z. daje sodniku v nekaterih primerih pravico, da omili kazen po svoji prosti oceni (§ 72), v posebno lahkih primerih pa celo pravico, da oprostí krivca vsake kazni (§ 73).

Novi k. z. izraža načelo individualizacije tudi v pogledu denarne kazni: dopušča namreč plačevanje denarne kazni v obrokih oz. nadomestitev te kazni z delom za siromašne obsojence (§ 43). Pri odmerjanju denarne kazni se upošteva zlasti imovinsko stanje obsojenca in ostale življenjske prilike, ki vplivajo na njegovo plačilno zmožnost (§ 70, odst. 3).

V pravkar navedenih določbah našega k. z. so se vsaj deloma uresničile zahteve moderne kriminalne politike po bolj smotreni in bolj pravični ureditvi denarne kazni. Novejša zakonodaja vobče stremi za tem, da bi odstranila vse, kar nasprotuje čuti socialne pravičnosti. Vsak korak v tem pravcu moramo le pozdravljati.

Še eno tendenco našega edinstvenega k. z. bi radi poudarili. Kazen po modernih naziranjih bodi le ultima ratio, skrajno sredstvo države v njenem boju zoper zločinstvo. Če je mogoče izogniti se uporabi kazni, ne da bi se s tem žrtvovali interesi pravnega reda, potem naj se uporabljajo na mesto kazni druga sredstva, s katerimi utegnemo vplivati na zločinca. To velja zlasti v pogledu tzv. priložnostnih zločincev, ki store kazniva dejanja pod pritiskom nuje, izredne skušnjave oz. iz nepremišljenosti ali malomarnosti, glede katerih se more sigurno pričati.

kovati, da se bodo vzdržali nadaljnih deliktov, ne da bi se izrečena kazen izvršila. To je ideja, na kateri temelji pogojna obsodba. Ta ustanova je v nekaterih državah že davno uvedena. Znana je tudi zakonodaji poedinih pokrajin Kraljevine SHS. Z novim k. z. postane iz partikularne občnodržavna institucija (§§ 65—68). Obrazložitev n. k. z. SHS 1921 označuje pogojno obsodbo kot ustanovo, namenjeno »podsticanju osudjenika na popravku, stavljajući mu u izgled kao nagradu... oslobodjenje od dosudjene kazne« (str. 87). Izkušnja držav, ki so uvedle pogojno obsodbo, priča o tem, da je treba uporabljati ta ukrep zelo previdno in oprezno. Če pa se rabi v preširokem obsegu, omaja lahko generalno preventivni učinek kazenske represije. V tem smislu je jako pomembna reakcija proti pogojni obsodbi, ki jo opažamo n. pr. na Čehoslovaškem.

Značilna poteza modernega kazenskega prava tiči v tem, da ne gleda samo v prošlost, temveč tudi v bodočnost. Idealen smoter kazenskega prava je socialna reklasacija onih, ki so že prestali kazen in se vrnili v prostost. Socialna reklasacija je načelo, ukoreninjeno v krščanskem svetovnem naziranju. To načelo tvori korektiv ideje povračila. Država se ne more in in tudi ne sme zadovoljevati s tem, da kaznuje zločine. Višjim smotrom države bi naravnost škodovalo, če bi se kaznjenci po prestani kazni pretvorili v nek stalen kader zaničevanih in ožigosanih ljudi, za katere ni drugega izhoda kot nadaljevanje njihovega nerednega življenja in zločinskega poklica.

Kakor so dognala raziskovanja kriminalistov-sociologov. zlasti odličnega francoskega pisatelja Gabriela Tardea, je deklasacija eden glavnih vzrokov povratka. Zato mora država storiti vse, da se olajša osebam, izpuščenim iz kaznilnih zavodov, ki kažejo znake poboljšanja, borba za pošten obstanek. Seveda ne odvisi vse v tem pogledu baš od države. Naravna reakcija družbe napram bivšim jetnikom je nezaupanje, posebno če gre za take, ki so bili svoj čas obsojeni radi dejanj, storjenih iz nizkotnih nagibov. Toda tako nezaupanje včasih ne pozna nobenih distinkcij in se razširja na bivše jetnike vobče. Že dejstvo, da je kdo bil zaprt, postane čestokrat usodno za vse njegovo nadaljno življenje in mu onemogoča zakoniti boj za obstanek. Pravne, socialne in gospodarske posledice predkaz-

novanja so včasih še bolj občutne kot pa kazen. Na to je opozoril pred več kot 100 leti nemški pesnik F. Schiller v svojem znanem delu »Der Verbrecher aus verlorener Ehre«.

Potrebi po socialni reklasaciji utegne država ustreči v prvi vrsti s smotreno ureditvijo tzv. rehabilitacije. Ta ustanova je znana že sedanji zakonodaji slovensko-dalmatinskega pravnega področja. Po novem k. z. in k. pr. redu se razširja ta dobrota na vse ozemlje Kraljevine SHS v obliki tzv. izbrisa obsodbe in povrnitve neoporečnosti. (§ 90 k. z.; § 482 k. pr. r.).

* * *

Smo pri koncu naših izvajanj. Njih edini namen je bil podčrtati one momente nove kazenske zakonodaje, ki označujejo po našem prepričanju splošno idejno smer izvršene reforme. Naše besede so namenjene smotreni preorientaciji pravnikov in zlasti pravniškemu naraščaju. Smo trdno prepričani, da bo uspeh preosnove kazenskega prava v znatni meri odvisen od tega, kako jo bo dojela in občutila mlada generacija jugoslovanskih pravnikov, ki je v prvi vrsti poklicana, da dela v duhu in intencijah naše reformirane zakonodaje. In naša kratka razprava je le skromen prispevek k spoznanju tega duha.

Kvalifikacija zločinov po novem kazenskem zakoniku.

Dr. Metod Dolenc, Ljubljana.

I. Novi kazenski zakonik, ki je že v veljavi glede svojih predpisov občnega dela (glej zak. o pobijanju zlorab v službeni dolžnosti z dne 30. marca 1929, Sl. N. št. 78/XXXII., Ur. l. št. 161), deli zločine na zločinstva (prej hudodelstva, Verbrechen im engeren Sinne, crimes) in na prestopke (prej pregreške, Vergehen, délits). Še tretja vrsta zločinov, najlažja vrsta »istupi« (prekrški, prej prestopki, Übertretungen, contraventions) bi spadala po predlogu za zakon o prestopkih (min. pravde, br. 38564, z dne 10. junija 1926) deloma pred